

15 Μαΐου 2017

Από τα ηθικά χαρακτηριστικά του μεταδημοκρατικού ανθρώπου (Δημήτρης Μπαλτάς, Δρ. Φιλοσοφίας Πανεπιστημίου Αθηνών)

[/ Πεμπτούσια](#)

image not found or type unknown

Παρά τις

ορισμένες επιφυλάξεις, είναι γεγονός ότι η εποχή των μεγάλων επαναστάσεων που άλλαξαν τον κόσμο (1789, 1848 και 1917) ως και των κινημάτων που εκδηλώθηκαν κατά τις δεκαετίες των 1950-1970 έχει οριστικά παρέλθει. Έτσι από την προοπτική της δημοκρατίας ο κόσμος έχει πλέον περάσει σε μία μεταδημοκρατική εποχή της οποίας τα ηθικά χαρακτηριστικά θα επιχειρήσω να παρουσιάσω στην παρούσα κατάθεση.

Κύριο, ίσως, ηθικό γνώρισμα της μεταδημοκρατικής εποχής είναι η απουσία ουσιαστικής δημοκρατικής συμπεριφοράς τόσο εκ μέρους των εξουσιαζόντων όσο και εκ μέρους των εξουσιαζομένων.

Αν και φαίνεται παράδοξο, οι σημαντικότερες αποφάσεις (λ.χ. στην οικονομία) στον σύγχρονο κόσμο δεν λαμβάνονται και δεν υλοποιούνται από τους λαούς αλλά από διεθνή κέντρα αποφάσεων που επηρεάζουν συνολικά τον πλανήτη. Είναι ευνόητο ότι με τον τρόπο αυτόν καταλύονται οι αξίες της ελευθερίας και της ισονομίας που ως γνωστόν χαρακτηρίζουν την αληθινή δημοκρατία. Ασφαλώς, όμως, η απόδοση ευθυνών σε διεθνείς παράγοντες, συνδυαζόμενη με την αδιαφορία των πολιτών έναντι των πολιτικών-κοινωνικών προβλημάτων, δείχνει, επίσης, μία μη ηθική πολιτική συμπεριφορά.

Μία άλλη παράμετρος της μεταδημοκρατικής εποχής και πολιτικής συμπεριφοράς συσχετίζεται με την οικονομία. Αφ' ενός, οι «δυτικές δημοκρατίες», στο πλαίσιο της ελεύθερης οικονομίας και λόγω της απουσίας κρατικού παρεμβατισμού, έχουν προχωρήσει σε μία μεθοδευμένη οικονομική εκμετάλλευση του φθηνού εργατικού δυναμικού, προερχόμενου κυρίως από χώρες της νοτιοανατολικής Ασίας και της Κίνας. Είναι σαφές ότι οι παράγοντες της καπιταλιστικής οικονομίας χρησιμοποιούν την ελευθερία που εγγυάται η δημοκρατία για να ελέγχουν την παγκόσμια πλέον αγορά. Την ίδια στιγμή, στις «δυτικές δημοκρατίες» επιχειρείται, κατά μία άποψη, μία «συνεργασία» πολιτικών δυνάμεων διαφορετικών ιδεολογικών αρχών, ακριβώς για να παραμείνουν τα οικονομικά κεφάλαια στις χώρες τους και έτσι να μην μειωθούν οι μισθοί των εργαζομένων η να μην αυξηθούν οι άνεργοι στην γηραιά ήπειρο.

Πρόκειται, δηλαδή, για ένα τίμημα που ήδη πληρώνουν και θα πληρώνουν οι «δυτικές δημοκρατίες» λόγω της νεοαποικιοκρατικής πολιτικής τους. Διότι ακριβώς οι αξίες της «επιχειρηματικότητας» και του «κέρδους» έχουν αντικαταστήσει τις ηθικές αξίες και τα πρότυπα.

Τέλος, ένα άλλο ηθικό γνώρισμα, της μεταδημοκρατικής κοινωνίας, πράγμα που αποτελεί και χαρακτηριστικό της μετανεωτερικότητας, είναι η τοποθέτηση των ανθρώπων έναντι της παραδοθείσης κληρονομίας των παλαιότερων γενεών. Δεν αμφισβητείται από κανένα ότι σε άλλες εποχές η δημοκρατική ηθική δεν επέτρεπε την περιφρόνηση αξιών και προτύπων, την διαστρέβλωση της ιστορικής αλήθειας η την προβολή της ιστορικής ασυνέχειας. Στο ίδιο πλαίσιο, η συνείδηση του ηθικώς πράττοντος δημοκρατικού ανθρώπου αναγνώριζε ότι οικοδομεί κανείς το παρόν και το μέλλον εμπνεόμενος (βεβαίως όχι μιμούμενος) από τις αρχές και τα επιτεύγματα του παρελθόντος. Εάν μάλιστα η αναφορά εστιασθεί στην λεγόμενη «ευρωπαϊκή ιδέα», θα πρέπει να υπομνησθεί ότι αυτή οικοδομήθηκε στις αρχές της

αρχαίας ελληνικής δημοκρατίας, του ρωμαϊκού δικαίου και της χριστιανικής ηθικής, οι οποίες όμως έχουν πλέον λησμονηθεί.

Επιχειρήθηκε μία αδρομερής σκιαγράφηση ορισμένων, των κυριοτέρων, χαρακτηριστικών που εικονίζουν τον μεταδημοκρατικό άνθρωπο. Βεβαίως δεν μπορεί να ισχυρισθεί κανείς ότι ευθύνεται η δημοκρατία ως αξιακό σύστημα για την απαξίωσή της στην πολιτική κοινωνία. Όπως δεν μπορεί να ισχυρισθεί ότι ευθύνεται η νομοθεσία ή οι νομοθετούντες για την μη τήρηση των νόμων εκ μέρους των πολιτών σε μία, τουλάχιστον θεωρητικώς, ευνοούμενη κοινωνία. Σε κάθε περίπτωση, ο άνθρωπος οριοθετεί ή επαναπροσδιορίζει την ηθική δημοκρατική συμπεριφορά του. Το ζήτημα είναι αν η μετάβαση από την δημοκρατία στην μεταδημοκρατία, συνοδευόμενη από μία νοσηρή πολιτικώς και ηθικώς συμπεριφορά, σημαίνει την οριστική απώλεια των αξιών που ορίζουν την δημοκρατία και άρα τον θάνατο της δημοκρατίας.

(Πρωτοδημοσιεύθηκε στην Ευθύνη, τ. 432, 2007, σσ. 619-620)